

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

2015

Žaneta Nováková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**KOMPARACE DÍVČÍCH POSTAV VE VYBRANÝCH DÍLECH IVY
HERCÍKOVÉ A IVY PROCHÁZKOVÉ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Žaneta Nováková

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Vladimíra Brčáková

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. dubna 2015

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Vladimíře Brčákové za cenné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

1 ÚVOD	4
2 BIOGRAFICKÉ MEDAILONKY AUTOREK A POJMY	5
2.1 Iva Procházková	5
2.2 Iva Hercíková	6
2.3 Próza s dívčí tematikou	7
2.4 Geneze dívčího románu	8
2.4.1 Předvoj dívčího románu.....	8
2.4.2 Dívčí román jako samostatný žánr	8
2.5 Rysy dívčího románu	9
2.6 Postava	10
2.6.1 Literární postava	10
2.6.2 Charakteristika.....	12
2.6.3 Promluva postav	12
2.7 Červená knihovna	13
2.7.1 Počátky a rozvoj červené knihovny	13
3 INTERPRETAČNĚ PODANÁ FABULE VYBRANÝCH DĚL	15
3.1 Román Karolína	15
3.2 Čas tajných přání	17
3.3 Román Pět holek na krku	18
3.4 Jak namalovat ptáčka	19
3.5 Jsem nebe	19

4	KOMPARACE A MOTIVY VE VYBRANÝCH TITULECH	21
4.1	Doba totality ve vybraných dílech	21
4.2	Charakteristika vybraných postav románu Karolína	23
4.2.1	Karolína	23
4.2.2	Karamela	24
4.2.3	Lev	24
4.2.4	Otec Karolíny	24
4.2.5	Babička Karolíny	25
4.3	Charakteristika vybraných postav v díle Čas tajných přání... 25	25
4.3.1	Kapka	25
4.3.1.1	Promluva Kapky	27
4.3.2	Tereza	27
4.4	Charakteristika vybraných postav v díle Pět holek na krku... 28	28
4.4.1	Nataša	28
4.4.2	Jiřina	28
4.4.3	Libuše	29
4.4.4	Zdena	29
4.4.5	Jana	29
4.5	Charakteristika postav v díle Jak namalovat ptáčka	29
4.5.1	Třináctiletá Petra	29
4.5.1.1	Promluva Petry	30
4.5.2	Alice	31
4.6	Charakteristika postav v novele Jsem nebe.....	31
4.6.1	Lenka	31
4.6.1.1	Promluva Lenky	32
4.6.2	Markéta	32
4.6.3	Pavel a Erik	33
4.7	Typologie dívčích postav	33

4.8 Karolína versus Nataša	33
4.9 Motivy ve vybraných dílech.....	35
4.9.1 Motiv lásky.....	35
4.9.2 Motiv přátelství.....	36
4.9.3 Motiv sebevraždy a smrti	37
4.9.4 Motiv selhání, zklamání	38
5 ZÁVĚR.....	40
6 RESUMÉ.....	41
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	42
7.1 Primární literatura	42
7.2 Sekundární literatura	42
7.3 Internetové zdroje	43
7.4 Časopisecké zdroje	43
8 STATISTIKY VÝPŮJČEK	44
9 OBALY VYBRANÝCH KNIH.....	45

1 ÚVOD

Bakalářská práce se zaměřuje na prózu s dívčí hrdinkou, srovnává tvorbu Ivy Hercíkové a Ivy Procházkové. Díla, která jsem vybrala, jsou *Pět holek na krku*, *Jak namalovat ptáčka* a *Jsem nebe* od Ivy Hercíkové, z tvorby Ivy Procházkové jsem volila *Čas tajných přání* a *Karolína-Stručný životopis šestnáctileté*. Všechny tyto knihy jsou příkladem psychologizované dívčí prózy. Výběr vybraných titulů je motivován výskytem dívčích postav, které jsou řazeny do podobné věkové kategorie. Díla též spolu tematicky souvisejí. Hlavní dívčí představitelky jsem se pokusila analyzovat a nalézt rozdíly a podobnosti v jejich chování a pocitech. Určitou pozornost jsem věnovala i vedlejším postavám, jelikož se zde jedná o jejich vliv na postoje hlavních hrdinek. Je důležité si uvědomit, v jakém prostředí a rodinném zázemí byly hrdinky vychovávány a co nejvíce determinovalo. Ve zmíněném díle obou autorek je často rozebíráno citové rozpoložení postav a zejména pak vypořádání se s obdobím dospívání a hledání vlastní identity. Ve vybraných knihách jsou zachyceny postoje, názory a chování postav, které se postupně s dějem mění.

Ve své bakalářské práci jsem nejvíce čerpala z několika publikací. Mezi nejdůležitější zdroje, s nimiž jsem pracovala, patřily publikace Svatavy Urbanové a Dagmar Mecné a nejrůznější slovníkové publikace.

Tato práce je rozdělena do pěti částí. Po krátkém úvodu následuje první kapitola pojednávající o obecných informacích (život a dílo autorek, žánrové vymezení prózy s dívčí hrdinkou, obecná charakteristika literární postavy dle Daniely Hodrové). Druhá kapitola blíže seznamuje s interpretačními obsahy děl, třetí se zabývá komparací postav a vybraná díla zkoumá též z aspektu vypravěčské strategie. Tato část věnuje pozornost i motivům ve vybraných titulech. V závěru práce se pokusím shrnout veškeré poznatky, abych poukázala na fakt, že próza s dívčí tematikou může být mnohvrstevnatá a nejednoznačná, přestože samotná žánrová varianta může zavádět k tomu, že její četba bude nutně jednoduchá, explicitní a bez symbolů.

2 BIOGRAFICKÉ MEDAILONKY AUTOREK A POJMY

2.1 Iva Procházková

Známa dramatička a prozaička se narodila 13. června 1953 v Olomouci, dětství prožila v Praze. Jejím otcem byl spisovatel Jan Procházka, nežádoucí osoba v době totality, a její sestrou je Lenka Procházková, rovněž spisovatelka. Po maturitě v roce 1972 prošla mnoha zaměstnání, pracovala například jako uklízečka, pomocnice na letišti či jako kuchařka. V 80. letech emigrovala se svým manželem, režisérem Ivanem Pokorným, do Rakouska a Německa, a proto značná část jejích děl vycházela zpočátku německy a až poté česky. Do České republiky se vrátila v roce 1994 a začala pracovat pro nakladatelství Mladá fronta, Albatros, Melantrich a další.

Spisovatelka je úzce spjata s divadlem. Mezi její divadelní hry patří *Postavení mimo hru* a *Poslední život*. Svá prozaická díla pro dospělé se snažila prosadit již v 70. letech, ale pro politickou nespolehlivost jí bylo povoleno vydávat jen knížky pro děti. Mezi její prvotinu pro děti a mládež patří kniha *Komu chybí kolečko*, na které si ověřila, jak sama tvrdí, že jí psaní pro děti baví. V Německu se setkala s kladným ohlasem na knihu *Červenec má oslí uši*, která vyšla až po jedenácti letech i česky. Nikdy se však v Německu neprofilovala jako autorka domácí. Je držitelkou mnoha literárních cen, mimo jiné i dvakrát Magnesie Litery. V roce 2007 tuto cenu získala za fantaskní příběh *Myši patří do nebe* a o tři roky později za román pro dospívající *Nazi*.¹ Jednou z jejich nejnovějších knih je detektivka *Vraždy v kruhu / Muž na dně*, která se stala předehrou seriálu *Vraždy v kruhu* Ivanem Trojanem, Richardem Krajčem a Hanou Vagnerovou².

Pro většinu jejích děl pro děti a mládež je typický promyšlený děj, fabulační schopnosti, přesvědčivá psychologie postav a expresivita jazyka. I. Procházková též aktualizuje žánr o nová témata, jakými jsou eutanázie, sebepoznání či sebevražda. Hlavní hrdinové často hledají svoji identitu, smysl svého bytí, potýkají se s fyzickým, smyslových či sociálním handicapem, se závislostmi či slabostmi svých rodičů, jež mohou být

¹ Slovník české literatury [online]. [Cit. 8.10.2014]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=957>

² Vraždy v kruhu: Na nejvyšší úrovni [online]. [Cit. 8.1.2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10571003683-vrazdy-v-kruhu/>

umocněny charakterem doby či nenaplněnými ambicemi. Její texty se snaží o odkrytí určitého pozadí (rodinného, historického, kulturního apod.), v němž jedinec vyrůstá a jenž má na něj vliv. Petr Matoušek výstižně popsal tuto autorky slovy *spisovatelka, která léčí outsidersy*³. Autorka se bravurně vyzná v psychice mladého člověka. Nejhorší je dle I. Procházkové nevyslyšení mladého dospívajícího člověka. V mnoha svých dílech chápe vyprávění jako akt výpovědi, ve kterém se postava může vyzpovídat ze svých zážitků, pocitů a zkušeností. Hrdinky často sní, využívají své fantazie, dochází u nich k prolínání myšlenkových rovin. Svatava Urbanová konstatuje, že romány Ivy Procházkové se vyznačují průnikem světa reality a fantazie, ale otevírají skryté myšlenkové roviny, které způsobují vrstvení smyslu. (Urbanová, 2003, s. 136).

I. Procházková je ceněnou spisovatelkou již několik let. Mnoho knih v 90. letech se nevyznačovalo mnohorovinností, otevřeností či metafiktivností. *Teprve nenápadné texty Ivy Procházkové (Středa nám chutná, německy 1991, česky 1994; Pět minut před večerí, německy 1992, česky 1995) a Daniely Fischerové (Lenka a Nelka neboli AHA, 1994), obrazové knihy Petra Síse (Tři zlaté klíče, česky 1995; Podivuhodný příběh Eskyma Welzla, česky 1995; Hvězdný posel, česky 1996) upozornily, že v pojetí domova a světa i v tematizaci dětí a dospělých došlo k výrazným změnám.*⁴

2.2 Iva Hercíková

Iva Hercíková, rozená Vodňanská, se narodila 2. listopadu 1935 v Pardubicích do rodiny bankovního úředníka a magistry farmacie. Po složení maturitní zkoušky v Liberci roku 1954 vystudovala dramaturgii a divadelní vědu na DAMU. Od roku 1955 psala scénáře a náměty pro animované filmy a od roku 1958 pro televizi. V letech 1959 až 1964 pracovala v divadelní redakci agentury Dilia. Od roku 1963 pracovala v týdeníku Kulturní tvorba a v časopisech Divadlo, Literární noviny, Divadelní noviny, Mladý svět a Západ. V letech 1981 až 1985 vedla rubriku Povídání o psaní v časopise Pionýr. Se svým třetím manželem emigrovala v roce 1986 z politických důvodů do Německa a dále pak od roku 1987 žila ve Spojených státech amerických. Zprvu se usadili na Floridě, od roku

³ MATOUŠEK, Petr. Spisovatelka, která léčí outsidersy. Ladění. Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Brno: Ústav literatury pro mládež pedagogické fakulty, 2002, č. 3, s. 45. ISSN 11-3484.

⁴ URBANOVÁ, Svatava. Meandry v dětské literatuře. Ladění. Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Brno: Ústav literatury pro mládež pedagogické fakulty, 2000, č. 2, s. 2. ISSN 11-3484.

1991 na Manhattanu v New Yorku. Ačkoliv mnoho cestovala, nikdy se nevzdala českého občanství. Po roce 1989 žila několik měsíců v Praze. Do České republiky se vrátila definitivně až v roce 2000. Žila střídavě v Praze a Harrachově. Svůj život ukončila sebevraždou 27. ledna 2007 v Praze. Byla vážně nemocná.

Svá díla publikovala v mnoha časopisech a novinách (Kulturní tvorba, Literární noviny, Divadlo, Divadelní noviny, Mladý svět, Západ, Playboy aj).

O Ivě Hercíkové se hovořilo jako o erotické spisovatelce. Při vyslovení jejího jména se mnohým vybaví literatura pro ženy. Sama říkala, že píše sice o ženách, ale nikoliv jen pro ně. Spisovatelka měla blízko i k filmu. Napsala scénáře k řadě filmů, například *Slůňata*, *Vesuv*, *Jsem nebe*, ale i k muzikálu *Olympic aneb Jak se lítá vzhůru*, *Pět holek na krku*, *Velká neznámá*. Ve druhé polovině 60. let byly natočeny její rozhlasové hry *Muži můj*, *muži můj*, *neplač* a *Bůh přeje milencům*.

Tvorbu pro děti zahájila dílem *Pět holek na krku* zabývající se dívčí problematikou. Tomuto tématu je věrná i v dalších prózách *Jsem nebe* a *Andersenka*. V těchto, ale i v jiných dílech nás přesvědčuje o tom, že dokáže s naprostou přesvědčivostí zaznamenávat duševní svět hrdinek v mnoha případech bez sentimentu a často s výrazným humorem a sebeironizujícím způsobem. Je však vhodné doplnit, že v jedné z jejich novel vystupuje jako hlavní hrdina i muž (*Lékař duší a zvířat*).⁵

Společně s Ivou Procházkovou patří k autorkám knih pro dospívající čtenáře, které jsou stále žádané a ani po tolika letech neztratily tyto knihy oblibu u recipientů, což dokládají i statistiky výpůjček v knihovnách. (viz kap. 8)

2.3 Próza s dívčí tematikou

Počátky prózy s dívčí tematikou lze pozorovat již v době národního obrození, které však nečerpá svými výrazovými postupy, jazykem a příběhovostí z reálného života, nýbrž z formálních postupů. Až v poválečné literatuře se autoři přiklánějí k psychologické próze a realit. Próza s dívčí hrdinkou vyvolává i v dnešní době nejrůznější polemiky. Na konferencích spisovatelů a teoretiků či v článcích odborných časopisů se řešily rozličné otázky typu: Je vůbec potřeba literatury věnované pouze dívkám a ženám? Jak tento typ literatury pojmenovat? Nejedná se jen o literární brak? Jak lze definovat dívčí román?

⁵ Slovník české literatury [online]. [Cit. 8.10.2014]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1239>

Mocná s Peterkou (2004, s. 114) uvádějí, že se jedná o žánr populární literatury určený dospívajícím dívkám a mající emotivním příběhem napomoci procesu jejich osobnostního zrání. Tento žánr má vedle estetické funkce i formativní funkci, kdy se recipient ztotožňuje s podobně starými hrdinkami a literární dílo ovlivňuje formování postojů vnímatele a jeho jednání. V některých případech však tento názor může být poněkud diskutabilní, jelikož každý čtenář je individuální a to, zda na něho literární dílo působí a do jaké míry, je dáno především povahou čtenáře.

2.4 Geneze dívčího románu

Objektivní příčinou vzniku literatury s dívčí hrdinkou je fakt, že prvopočátky vývoje literatury pro mládež odsouvaly dívčí hrdinky spíše do pozadí. Pokud se přece jen objevily, byly postavami spíše pasivními, nezajímavými, duševně i fyzicky slabými. Postupem času se postavení žen měnilo a s ním zákonitě i literární hrdinka, jejíž prožívání a vidění se stalo součástí autorského záměru. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87)

2.4.1 Předvoj dívčího románu

V *Encyklopedii literárních žánrů* je uvedeno, že geneze dívčího románu je úzce spjata se sentimentální prózou 18. století a s výchovnou četbou. (Mocná, Peterka, 2004, s. 115) Mezi předchůdce tohoto žánru patří bezesporu dílo Charlotte Brontëové *Jana Eyrová* (1847), Charlese Dickense *Malá Dorritka* (1857) a Jane Austenové *Pýcha a předsudek* (1813). V české literatuře se za průkopníky dívčího románu považují výchovné povídky M. D. Rettigové *Mařenčin košíček* (1821, 1822), *Věneček pro dcerky vlastenské* (1825), povídky B. Němcové *Divá Bára* (1856), romány a povídky K. Světlé, S. Podlipské či V. Lužické.

2.4.2 Dívčí román jako samostatný žánr

Společně s dalšími formami populární literatury se dívčí román vyvíjí jako samostatný žánr. Za jeden z prvních „pravých“ dívčích románů lze považovat *Svéhlavičku* (1899) E. Krásnohorské. V jistých ohledech toto dílo porušuje konvence. Svéhlavička nepopisuje jen milostný příběh, ale sleduje život hlavní hrdinky od jejich čtrnácti let do stáří. Svéhlavička vznikla jako překlad německého originálu Trozkopf autorky Emmy von Rhodenové. Podle Mocné E. Krásnohorská v druhé části této knihy *ponechává*

základní dějový obrys i aranžmá většiny situací, místy se opěr vrací k předloze a doslovně „opisuje“ Rhodenovou, většinou ale vypráví po svém. (1996, s. 15)

Významnou roli zaujímá román v meziválečném období. Zejména ve třicátých letech, kdy se hlavní hrdinka kvůli ekonomické krizi podílí na finančním chodu rodiny. K výrazným autorům patří J. Hüttllová (*Jarčina píseň*), V. Neubauer (*Sextánka*), J. Roden (např. *Irča a Lexa*) či R. Utěšilová (*Lízin let do nebe*).

Nelze opomenout řadu edic, která dívčí romány vydávala (*Radostné mládí, Dívčí knihovna, Knihy nové dívčí generace*). Dívčí román se však dočkal i kritiky a negativních ohlasů. Je mu vyčítána především sentimentalita.

Po druhé světové válce je dívčí próza značně potlačována a nežádoucí. Vyskytuje se snaha o její vytěsnění. Zlom přichází až v druhé polovině 50. let. Autoři se snaží o oživení této prózy a především se snaží vyhnout otřelým fabulačním schémátům. Do této oblasti bychom zařadili i zfilmovanou novelu Ivy Hercíkové *Pět holek na krku* (1967) či zfilmovaný dívčí román *Metráček anebo Nemožně tlustá holka* (1969) od Stanislava Rudolfa.

V 70. a 80. letech se objevuje nová edice *Veronika*, novelisticky zpracované filmové scénáře (např. *Léto s kovbojem* J. Kolárové) a novely S. Rudolfa (*Údolí krásných žab*, 1974). V tomto období se s postupující normalizací školní i prázdninové příběhy odehrávají především na venkově, je kladen důraz na ochranu přírody a životního prostředí či na sousedské vztahy, díla se vyznačují apolitičností (Eva Bernardinová, *Kluci, holky a Stodůlky*, 1975, Věra Šimková-Plívová, *Lišáci, Myšáci a Šibeničák*, 1974).

Po revoluci se objevuje řada nových autorek, např. Lenka Lanzcová (*Tajná láska*, 1996) nebo Ivona Březinová (*Báro, nebreč!* 2007). (Mocná, Peterka, 2004, s. 115-117)

2.5 Rysy dívčího románu

Jaké jsou vůbec rysy prózy s dívčí tematikou? *Slovník literární teorie* (1984, s. 78) uvádí, že za hlavní rysy lze považovat v dívčím románu přítomnost dívčí hrdinky, exponovanou citovou problematiku a konfliktní situace vázané na typické prostředí, jako jsou rodina či škola a další. Budeme-li hledat konkrétní konfliktní situace u hrdinek, kterými si zabývá tato bakalářská práce, zjistíme, že jsou jimi volba školy (Petra z knihy *Jak namalovat ptáčka*), první citové vzplanutí (Karolína – *Stručný životopis šestnáctileté*, Kapka - *Čas tajných přání*), začlenění se do kolektivu (Nataša). Tvůrci populární epiky jsou specifictví tím, že produkují řadu příběhů téhož typu či modelu. Tedy že autoři vytvářejí

nekomplikovaný syžet s málo diferencovanými znaky vycházejících ze všech jazykových rovin. Mnoho autorů se též zaměřuje na osvědčený okruh hrdinek.

V českém literárním kontextu převažují hrdinky - „obyčejné holky“. Jejich znaky jsou komplexy ze vzhledu, domněnky, že jim nikdo nerozumí, potýkají se s problémy, které jsou trvalé platné a opakující se (rozvod, smrt, otěhotnění, vizáž).

Díla obou autorek se na první pohled mohou jevit jako četba „jednoduchá“ a „pro odlehčení“. Pravdou však zůstává, že v sobě nesou poselství a je jen na čtenáři, zda jeho význam a hloubku odkryje.

2.6 Postava

Tato bakalářská práce se zabývá literárními postavami, které jsou jedním ze základních fabulačních prostředků literárního díla, a proto je nezbytně nutné přiblížit teorii postav, zejména jak ji chápou literární vědci. Práce se nejvíce opírá o publikace Daniely Hodrové, Josefa Hrabáka a Shlomith Rimmonové-Kenannové.

2.6.1 Literární postava

Tento termín označuje osobnost člověka, resp. každý fiktivní subjekt, který se objevuje v literárním díle. Je dána určitými povahovými a vnějšími rysy, vztahy k jiným postavám a situacím, ve které se nachází. Hrabák (1973, s. 217) konstatuje, že *ústředním bodem, ke kterému se sbíhají a od kterého se rozbíhají všechny nitky literárního díla, je hrdina*. Tento termín je však poněkud zavádějící, jelikož nás může svádět k tomu, že si pod ním představíme postavu pouze kladných vlastností. Je proto vhodnější používat pojmy literární charakter či literární postava.

Rimmonová-Kenannová (2001, s. 44) ve svém díle *Poetika vyprávění* uvádí, že postava je jakýsi konstrukt, který si čtenář sestavuje z údajů nacházejících se v textu.

Bohumil Fořt (2009, s. 12) ve své knize *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání* vidí postavu jako narativní elementy, nebo textově založené elementy a subjektivní činitele.

Podle Hodrové (2001, s. 519) *„postava představuje takový prvek literárního díla epického a dramatického, který prostupuje všechny jeho roviny či složky a zřetelněji než jiné jeho prvky ukazuje jejich propojenost. Postavu tvoří slovně tematický komplex, realizující se v textu určitým souborem textových jednotek. Některé z těchto jednotek se*

v textu vyskytnou zpravidla jen jednou (nejčastěji popis těla postavy), jiné se vracejí (např. jméno), další se obměňují nebo nahrazují jinými (líčení myšlenek, pocitů, činů).“ Právě tyto aspekty vykazují jistou dynamiku literární postavy. „Dynamika“ postavy je v určité míře závislá i na žánru. Konkrétně v dílech I. Procházkové a I. Hercíkové je proměnlivost postavy velmi výrazná. Proměna postav souvisí s teenagerovským věkem, tj. s jejich vnitřním vyžíváním, hledáním a sebepoznáním. Již samotné dospívání je procesem velmi rušným a živelným. Tato autorka rozlišuje i dva typy postavy: postavu-hypotézu a postavu-definici.

Postavu lze definovat i jako prvek či složku, která se buduje prostřednictvím vypravěče či bez jeho prostřednictví pomocí výstupů, promluv, chování, explicitních a implicitních údajů o ní a je nositelem vlastností, stavů, činnosti a individuálního vědomí k druhým objektům. Postavou kromě člověka rozumíme i zvíře či personifikovanou věc (např. mluvící stůl). To dokládá i *Lexikon teorie literatury a kultury* (2006, s. 616), který postavu charakterizuje takto: „*postava vyskytující se ve fikcionálních textech, která je lidská nebo se přinejmenším podobá člověku.*“

Existuje mnoho hledisek, jak na literární postavu nahlížet. Próza s dívčí hrdinkou vykazuje určitá žánrová schémata, od nichž se odvíjí i kvalita postavy. Postava, nezáleží na době vzniku díla, je znakem dynamickým. Podle Hodrové (2001, s. 544-557) signifiant tvoří veškeré explicitní informace o postavě (její podoba, činy, chování, promluva), signifié je v díle vyjádřeno jak explicitně (hodnocení), tak implicitně (je zde přítomen potenciální význam, jež se snaží čtenář najít a interpretovat). Takto je popisována postava, pokud se o ní bavíme jako o postavě-definici. Jedná-li se o postavu-hypotézu, je signifié otevřené přímo v díle (postava nabývá mnoho potenciálních významů).

Každá postava musí být v díle něčím charakteristická, aby se poukázalo na její individualitu. Je třeba si uvědomit, že čím více postav v ději vystupuje, tím roste nárok na orientaci recipienta rozpoznat složité vztahy a nárok na autora, který musí jednotlivé vztahy, ale i postavy diferencovat a provázat.

Charakteru je v ději nadřazena role. Jedná se o funkci, kterou postava v ději zaujímá, přičemž počet rolí se nemusí shodovat s počtem postav. Různé postavy mohou ztělesňovat stejnou roli nebo jeden protagonista může plnit více rolí.

2.6.2 Charakteristika

Mluvíme-li o charakteristice postavy, myslíme tím systém motivů, rysů, znaků s ní spjatých a vystihující její vlastnosti, zevnějšek a život. Daniela Hodrová (2001, s. 549) uvádí ve své knize *...na okraji chaosu...* myšlenku G. E. Lessinga, který se problematikou charakteru zabýval. „*V charakterech si nesmí nic odporovat, musí si udržovat stále stejnou podobu, musí stále zůstat podobny samy sobě, mohou se projevovat tu silněji, tu slaběji, podle toho, jak na ně působí okolnosti, žádná z těchto okolností však nesmí být tak mocná, aby změnila charakter černého v bílý*“ (2001, s. 546). Pokud tuto myšlenku shrneme, lze konstatovat, že charakter je chápán jako cosi neměnného, stabilního. Díky charakteristice je čtenář schopen utvářet si jisté informace o postavě, která je mentálním konstruktem. U děl autorek je výrazná nepřímá charakteristika. Důležitým bodem u nepřímé charakteristiky je činnost postavy. Běžná činnost vykazuje jistou státnost, zatímco jednorázový akt je dynamický. Implicitní významové složky u nepřímé charakteristiky se postupně odkrývají. Právě tento způsob charakteristiky je převládající i děl I. Procházkové a I. Hercíkové.

Hrdinky vybraných próz jsou charakteristické svou vyšší mentální úrovní. V mnoha případech se může jejich chování jevit jako dětinské, ale dokáží ho logicky vysvětlit a argumentovat. Počínají si stejně jako ostatní dívky v jejich věku, avšak jsou si vědomy svých činů a jejich možných důsledků.

2.6.3 Promluva postav

Postavy se do narativu začleňují také svou promluvou. Stejně jako jednání je důležitým znakem postavy. Čtenáři tak může v mnoha případech poodhalit povahový rys a je též dominantním bodem jejich charakterizace. Řeč může také signalizovat společenské či profesní zařazení postav. Je pochopitelné, že se bude v mluvě většiny dospívajících lidí objevovat nespisovná slovní zásoba, slova hovorová, studentský slang či vulgarismy. Příkladem je Petra (*Jak namalovat ptáčka*), jejíž promluva je velmi blízká promluvám dnešní mládeže. Údaje o postavách získáváme podobně jako údaje o skutečných lidech v běžné komunikaci. Povahové rysy lze získat jednak z formy řeči, jednak z její obsahové stránky. V dílech pro mládež není vždy pravidlem, že jejich promluva je paralelní s jejich věkem. Za takový příklad lze například považovat Kapku (*Čas tajných přání*). Její

rozprava s kněžnou či farářem je na takové úrovni, že v určitých pasážích se jejich konverzace dotýká filozofické oblasti.

2.7 Červená knihovna

S dívčím románem úzce souvisí červená knihovna. Jedná se o žánr populární literatury, jehož tematickou dominantou je líčení peripetií milostného vztahu. (Mocná, Peterka, 2004, s. 86) Název původně znamenal zcela konkrétní edici románů pro ženy, vydávanou ve 20. a 30. letech akciovou společností Rodina. (Mocná, 1996, s. 14) Červená knihovna vykazuje mnoho shodných rysů s ostatními žánry s dívčí tematikou. Jako příklad lze uvést děj, jenž je oživován nejrůznějšími překážkami, kterým musí zamilovaný pár čelit, hrdinové často pocházejí z různého rodinného prostředí a původu. Červená knihovna je charakteristická svou modelovostí, tedy opakováním stejných či podobných schémat. Právě tímto aspektem se červená knihovna liší od psychologických románů a povídek, které vykazují vyšší umělecké ambice. V psychologizující próze s dívčí hrdinkou se jedná o složitější syžet, jenž umožňuje vhled do nitra postav, do jejich komplikovanějších rodinných, přátelských, partnerských a celkově společenských vztahů. Pro prózu s dívčí tematikou platí, že erotické scény jsou spíše naznačené či opsané přírodním motivem nebo vypuštěny a nahrazeny třemi tečkami. *Psychologické a společenské aspekty hrají v příběhu okrajovou úlohu a jsou podány všeobecně přístupným způsobem.* (Mocná, Peterka, 2004, s. 85) *Také jednotlivé fabulační obraty jsou značně ustálené – spíše než inovaci dějových motivů přikládají autoři význam jejich důvtipné a překvapivé kombinaci.* (Mocná, Peterka, 2004, s. 85) Přestože v mnoha užitatelích je zakotvena relaxační funkce červené knihovny, mají romány většinou povznášející etické poslání. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) Hlavní hrdinka, popř. hrdina je vnímán jako oběť, která svého štěstí dosáhne pouze předchozím utrpením. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) V románech červené knihovny je často zakotvena teze, že pravá láska ustojí všechny nástrahy a těžké zkoušky. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87)

2.7.1 Počátky a rozvoj červené knihovny

Mocná s Peterkou uvádějí několik autorek, které se významně podílely na literatuře červené knihovny. Za zmínku stojí obrozenecké sentimentální povídky M. D. Rettigové, prózy B. Němcové, dále romány K. Světlé, S. Podlipské či V. Lužické. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) Jak již bylo zmíněno, ve 20. a 30. letech nastává zlatý věk, kdy se publikační

základnou žánru stávají barevné edice *Červená knihovna* a *Modrá knihovna* společně s obrázkovými ženskými týdeníky (*Hvězda*, *List paní a dívek*, *Pražanka*, *Moravanka* a *Slovenka*). (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) Od konce 30. let vznikají sešitové edice ženských románů (*Večery pod lampou*, *Krásný román*, *Čtení pro ženy*). (Mocná, Peterka, 2004, s. 87)

Po roce 1945 nastává etapa útlumu a společenské diskriminace. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) V tomto období autorky obtížněji nacházejí publikační možnosti a příležitosti kvůli kampani proti kýči a braku. (Mocná, Peterka, 2004, s. 87) Červená knihovna jako legitimní žánr zaniká, avšak již na počátku 60. let se principy červené knihovny začínají objevovat u autorek středního proudu (V. Stýblová, J. Kolářová). (Mocná, Peterka, 2004, s. 87)

Po revoluci nastává nová éra červené knihovny. V tomto období však českým spisovatelům, ke kterým se řadily J. Kolářová a I. Hercíková, konkurovaly edice zahraniční a v neposlední řadě též expanze amerických telenovel.

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila popsat a srovnat dívčí hrdinky u próz *Karolína* a *Čas tajných přání* od Ivy Procházkové a *Pět holek na krku*, *Jak namalovat ptáčka* a *Jsem nebe* od Ivy Hercíkové. Jedním z cílů bylo najít rozdíly a podobnosti u postav.

3 INTERPRETAČNĚ PODANÁ FABULE VYBRANÝCH DĚL

3.1 Román Karolína

Hlavní hrdinkou je šestnáctiletá Karolína, jejíž otec pracuje na čerpací stanici v Ranově, kde také po dobu jedenácti let staví dům. Karolína s maminkou a babičkou bydlí prozatím v Praze. Nejlepší přítelkyní Karolíny je Petra, přezdíváná Karamela. Karolína se seznamuje s osmnáctiletým Lvem, se kterým později naváže partnerský vztah. Společně s ním a jeho kamarádem Františkem vystoupí na kostelní věž, ze které spadne a poraní si nohu. Pro naši protagonistku je to téměř konec baletní kariéry. Po čase odjíždí do ozdravovny, kde ji navštíví Lev. Shledání je však přerušeno a Karolína je odvezena k babičce do Prahy. I nadále ale pár udržuje vztah na dálku, kterému napomáhá Karamela. Karolína se dostává na brodské gymnázium. Ve svých představách se však zmýlí. Lev si koupí motorku, hraje v kapele, má fanynky. Karolíně řekne, že je mezi nimi konec a že zřejmě bude žít v Kanadě. Karolína je zdrcená a spolyká prášky. Nakonec si sebevraždu rozmyslí. Přesto je psychicky na dně. Všichni ji přesvědčují o tom, že je mladá a že by se měla vzchopit. Nakonec sama usoudí, že by se svým životem měla něco dělat. Věnuje se malým baletkám, nadále navštěvuje divadelní spolek, se kterým nacvičuje hru Pygmalion, chodí do divadla, na koncerty. Dostává se na pražskou konzervatoř. Lev jí zašle dopis, že bude na letní brigádě v jižních Čechách a že by se mohli vidět. Karolína není proti, ale lze již z posledních řádků vyčíst, že se se svým osudem smířila a ke Lvovi chová již spíše přátelský vztah.

Přestože podtitul *Stručný životopis šestnáctileté* naznačuje stručnost knihy, opak je pravdou. Hlavní hrdinka popisuje události podrobně, nevynechá žádnou informaci, používá poznámky na okraj, pomlčky. Pozorný čtenář si však všimne, že jen určité pasáže jsou detailně zaznamenány. Jsou to například ty, v nichž je reflektován její právě prožívaný život, především poslední tři léta – s odkazem k jejímu narození a dětství. Naopak informace týkající se života jejího dědečka či otce jsou dosti stručné.

V určitých místech hlavní hrdinka dává také zřetelně najevo, že nemá tendenci se zpovídat. „*Nemyslete si, že se vám hodlám zpovídat, Madam – ani omylem! Ale něco vám přece jen musím svěřit. Něco málo. Jinak nepochopíte, jak mi tenkrát bylo, co jsem cítila, co z toho ve mně zbylo dodneška.*“ (Procházková, 1999, s. 47). Je to však v rozporu s jejím přiznáním, že ráda zachází do detailů. „*Vám se řekne stručný životopis! Ale jak se*

rozhodnout, o čem psát a co vynechat? Stručnost, aby bylo jasno, nikdy nebyla mojí silnou stránkou. Mám ráda detaily, poznámky na okraj, odmlky v řeči – všechno to skryté, nedějové, pro mě rozhodující. (Procházková, 1999, s. 7)

Protagonistka píše esejisticky laděný vlastní životopis, aniž by vysvětlovala proč. Teprve v závěru se objasňuje oslovení Madam. Jedná se o domácí úkol adresovaný učitelce herectví přezdívané Madam. Ovšem autorka svou knihu tak, jak je komponována, adresuje dívčím čtenářkám ve věku Karolíny. Proto je v textu rozváděno téma hledání vlastní identity přes takové výrazové prostředky, ze kterých je zřejmé, že čtenářkami budou dívky ve věku 13-16 let. Zároveň použitá ich-forma nabízí ztotožnění se s hlavní hrdinkou. Jedná se o vypravěče přímého.

Životopis Karolíny není strukturovaný, nýbrž umělecky esejistický. V průběhu vyprávění protagonistka poznává sama sebe, hodnotí svůj život a reflektuje ho, a to přesně podle výroku její profesorky na herecké konzervatoři. „Kdo zná sebe, zná všechno.“ Jen člověk, který se nebojí zesměšnění, dokáže proniknout do sebe samého.

Důležitý je fakt, že životopis je zaměřen nejen na vnější události, tj. dějové události, ale zejména na vnitřní život protagonistky. Zachycuje její pocity, dojmy, postoje či vztahy k lidem, které má ráda a kteří ji ovlivňují.

Tento román se řadí k obtížnější oblasti literatury pro mládež – autorka má tvůrčí ambice. Snaží se nejen dodržet schéma dívčí prózy, ale autorka má ambice jít nad rámec referenční danosti. *Ve výrazové poloze tím, že i když pracuje s ich formou, vyhýbá se snadnému kupení návazných dějových segmentů plynoucích za sebou (což je zajímavé už proto, že kniha nese podtitul „životopis“), že její styl nemá povrchnost onoho hladkého proudu předvídatelných událostí, jež prózy pro dívky začasťe mívají. Ve významové poloze tím, že záběr děje rozšiřuje a míří často dokonce proti referenčním danostem.* Problémem však může být uchopení románu čtenářem. Stojí vůbec čtenář o prózu s dívčí hrdinkou? Nechce jen prózu pro dívky či dívčí román? *Trochu se bojím, že Karolína bude potvrzením cynického, leč pravdivého poznatku: Čím konfekčnější kniha, tím líp se prodává. Byť potvrzením z opačné strany.*⁶

⁶ CHALOUPKA, Otakar. Několik nových českých knih pro děti. Zlatý máj. O dětské literatuře a umění. IBBY, 1999. s. 87. ISSN 0044-4781

3.2 Čas tajných přání

Tato kniha dostala v roce 1989 literární cenu Jugendliteraturpreis za nejlepší dětskou knihu vydanou v Německu, dále byla ohodnocena českou literární cenou Zlatá stuha 1992 a v roce 1989 se dostala na Seznam nejlepších dětských knih ve Spojených státech amerických. Na čtenáře dýchá z knihy láska k Praze, její historii a současnosti. Kniha je rozdělena na 21 kratších kapitol. Černobílé ilustrace vytvořil Jan Černý. Jen titulní obrázek je barevný.

Hlavní postavou této knihy je dvanáctiletá Kapka Hujarová. Toto jméno jí dal její otec umělec, kterému se jméno Eva či Jana zdálo příliš obyčejné a jenž snil o malé kapce, která se proměnila v malé dítě. Kapka se s rodiči přestěhuje na Malou Stranu, kde se seznamuje s tamními obyvateli, jako je například kněžna Natálie Polocká, poloviční Ukrajinka žijící se svým kocourem Motorem a mající léčitelské schopnosti či s poněkud nepřijemnou paní lékárníkovou - domovnicí.

Ve škole je její kamarádkou Tereza, která hraje v divadle. Právě zde se Kapka seznamuje s Terezinou maminkou Splašenou. Protože se děj odehrává v době totality, nemůže Kapčin otec, jenž nectí dobové pseudoumělecké standardy vystavovat své sochy. Ty místo „radosti ze zítřka“ představují „strach z budoucnosti“. To, že postavy románu neholdují příliš této formě vlády, nasvědčuje i promluva paní Splašené: „*Mluviti stříbro, mlčeti zlato! Už jste dost velké, abyste pochopily, že můžete vidět a slyšet ledacos, ale že je lepší nechat si to pro sebe. Rozumíte? Jinak naděláte spoustě lidí spoustu nepřijemnosti!*“ (Procházková, 1992, s. 65) Radek, kamarád Kapky, dostane nápad uspořádat vlastní výstavu, která se jmenuje DNEŠEK jako odpověď na oficiální výstavu ZÍTŘEK. Otec a ostatní zúčastnění mají kvůli ní problémy s vyššími orgány. Přestože vše dopadá zdánlivě dobře, otec se z nočního výslechu vrací s podlomeným psychickým zdravím. Tato mezní situace Kapku a její rodinu sblíží. Zmíněné momenty tvoří novou motivickou výstavbu současné psychologizující prózy s divčí hrdinkou. Ony mezní situace, které prověřují lidské charaktery, se neobjevují v knihách červené knihovny. V této žánrové aktualizaci spatřujeme překročení syžetového schematismu.

Dalšími výraznými postavami, které však zasahují do děje minimálně, jsou Kapčini bratři-dvojčata, kteří jsou o čtrnáct let starší než ona, dědeček z Moravy a pan Krůta.

V tomto díle se autorka snaží vylíčit i nepřijemné stránky života, kterými jsou alkoholismus, pokrytectví, neupřímnost či přetvářka.

3.3 Román Pět holek na krku

Román pojednává o pěti mladých dívkách – Jiřině, Libuši, Zdeně, Janě a Nataše, která je vypravěčkou. I když je Nataša součástí této dívčí party, je neustále odstrkována, jsou jí zatajovány informace a plány ostatních. Odmítání dívek se Nataši velmi dotýká a nedokáže pochopit, proč se k ní tak chovají. Není si vědoma, že by dívkám nějakým způsobem ublížila. Je zdrcena faktem, že jako jediná není plnohodnotným členem party. Jednu z příčin lze hledat v mentalitě tehdejší doby. Vysoké postavení Natašiny rodičů protagonistce brání plně se začlenit do kolektivu a být přijata jako rovnocenný člen. Děvčata v ní spatřují protěžovanou dceru, která má svou budoucnost jistou. Pro dívku jejího věku je to velmi nepříjemné, neboť touha mladých lidí někam patřit je důležitá. Její jedinou záchranou, jak se dostat do party, je seznámení se s mladým chlapcem, přezdívaným Princ. V tomto okamžiku se Nataša mylně domnívá, že prostřednictvím Prince by mohla dívky získat. Nepodaří se jí to, ale na konci zkoušky, která má prověřit její vnitřní sílu, vyjde Nataša jako morální vítěz. Nezapře totiž v sobě své pravé Já, a pochopí, že kamarádky by ji měly přijmout takovou, jaká je, tedy bez přetvářky a pokrytectví.

Dílo zachycuje věrohodný obraz světa mladých dospívajících dívek, ve kterém často panuje neupřímnost, povrchnost a zrada. Autentičnost zajišťuje i velká míra vnitřních monologů, v nichž Nataša reflektuje své jednání, myšlení i citění. Protagonistka často jedná jinak, než uvažuje. *Na Natašu místo na lavičce nezbylo. Nejdřív jim chtěla říct, ať si trochu poposednou, ale potom, jako správná hostitelka, přešla velkoryse na druhou stranu cesty a usadila se na zpola ztrouchnivělem pařezu. Aspoň mám přes vás přehled, milé slečny.* (Hercíková, 1976, s. 6)

Na román Pět holek na krku navazují další díly pod názvem Trest a Druhá láska. Tato volná trilogie vyšla v několika jazycích a později je autorka vydala souborně pod společným názvem Nataša.

Na této novele je zajímavé, jak postavy dospívajících dívek přejímají myšlení a jednání dospělých – svých rodičů, jak se u nich projevují tytéž charakterové vady závisti a prospěchářství. Jedná se opět o rys hlubší psychologie, který bychom v červené knihovně těžko hledali.

3.4 Jak namalovat ptáčka

Petra žije se svou matkou, nevlastním otcem Zdenkem a nevlastními bratry Davidem a Milanem. Oba její rodiče mají rozdílný názor na její výchovu. Její otec se snaží Petře vše zjednodušit pomocí protekce. Matka se snaží vést Petru ke spořádanému životu. Chce, aby z její dcery vyrostl charakterní člověk, který si bude vědom důležitých hodnot a bude přistupovat k lidem, ale i k sobě poctivě. Petra je zapsána na všechny možné kroužky, ale většinu z nich zanedbává, nebo dokonce již nenavštěvuje. Její chování se dá vysvětlit tím, že mladý člověk ve volnočasových aktivitách hledá kus své identity a je zřejmé, že na první pokus se většinou nedaří najít to, co ho doopravdy zajímá a v čem se vidí. Jediným kroužkem, který protagonistku bavil, byl výtvarný v pionýrském táboře, protože ho vedl mladý Pepík, kterého Petra více než obdivuje. Petra, jež má jasnou představu, že se stane známou malířkou, se přestěhuje ke svému otci do Prahy. Ten žije s partnerkou Miladou. Podle něho je Praha skvělé místo, kde Petra může rozvíjet své malířské nadání. Ona sama si ale čím dál tím více uvědomuje, že ke splnění snu je zapotřebí nejen touhy, ale i čas, píle a cílevědomost. Poté, co vyslechne rozhovor mezi svým otcem a Miladou o jejich možné cestě do Švédska, se cítí velmi opuštěně a všem na obtíž. Rozhodne se k útěku. Jelikož nikoho v Praze nezná, vydá se za Pepíkem, který ji seznámí se svou přítelkyní Hankou. Paradoxně díky této dívce, jež je pro Petru celkem neznámá, si hlavní hrdinka uvědomí své dětinské chování, ale i šanci své jednání napravit.

3.5 Jsem nebe

Hlavní hrdinkou je Lenka. Citový chaos dospívání prožívá spolu se svou starší sestrou Irenou. Protagonistčinou přítelkyní je pohledná Markéta, jíž je okouzlen Pavel, který přijel za Lenkou, i jeho kamarád Erik. Příběh milostného propletence se odehrává během jednoho letního dne. Čtveřice ho stráví v lese či na pouti. Důležitým momentem, jenž prověřuje přátelství obou chlapců, je střet s partou tamních motocyklistů, kteří sokům navzdory usilují o Markétinu přízeň. Fabule příběhu se točí kolem ústředního motivu – milostných a přátelských vztahů, kdy rodící se cit milostný narušuje dřívější pevný vztah přátelský. Protagonisté hledají smířlivá východiska ze situací, které se zdají být na první pohled neřešitelné.

Z estetického hlediska je potřeba všimnout si otřelých frází a klišé, kterými protagonistka disponuje. Z jejích vnitřních dialogů číší sebelítost, rozmrzelost a exaltovanost. Hlavní hrdinka svůj život a citové rozpoložení prožívá až přehnaným způsobem.

4 KOMPARACE A MOTIVY VE VYBRANÝCH TITULECH

4.1 Doba totality ve vybraných dílech

Pojem „totalitární režim“ vznikl v průběhu 20. století jako označení specifického typu diktatury. Zpravidla rozeznáváme dva základní typy politických systému, zařazovaných pod tento pojem:

a) totalitární režim fašistického typu (včetně nacismu)

b) totalitární režim komunistického typu (Pavelčíková, 2009, s. 7)

Ve všech titulech - *Čas tajných přání*, *Karolína*, *Pět holek na krku*, *Jak namalovat ptáčka*, *Jsem nebe* - se hlavní protagonistky setkávají s projevy nebo spíše dopady komunismu ve svém životě. Nejméně je to však vidět v poslední zmiňované novele. Vzhledem k jejich individualitě však chápají tuto dobu rozdílnými způsoby.

Kapka (*Čas tajných přání*) je přesvědčena a správně chápe, že si režim nepřeje, aby lidé samostatně uvažovali a zamýšleli se. Domnívá se, že takovýto způsob zacházení s lidmi je nespravedlivý a nelidský. Avšak několikrát je utvrzena v tom, že všechno není tak černobílé, jak si představuje. V tom ji utvrzuje její maminka, která se jí snaží vysvětlit, že i lidé, kteří režimu slouží, pouze poslouchají rozkazy seshora a přitom mohou být jiného smýšlení. Jako další příklad lze uvést její pohoršení nad zákazem vystavování soch jeho otce. „Není to nejlepší důkazem toho, že je dobrý sochař?“ řekne. Kapka se na ni zaraženě podívá. „Kdyby jeho sochy za nic nestály, nikomu by přece nic neřekly,“ pokračuje Terezina maminka. „Tím pádem by ani nikomu nemohly být trnem v oku! Kdo by si pak dával tu práci, aby je vyhazoval z výstavy?“ Pomalu, pomalounku začíná smysl jejích slov Kapce docházet. (Procházková, 1992, s. 64-65) V díle se objevují typické fráze komunistických příslušníků, které pronášejí při zatýkání „potenciálně nebezpečných“ osob, v tomto případě jejího otce. „Tak laskav...vysvětlení...legitimace...“ A po chvíli ticha: „Rozumný...v klidu...žádné potíže!“ (Procházková, 1992, str. 96) Není snad nikdo, kdo by neznal tehdejší praktiky policie. Neustále opakující se schéma nalezneme i zde – otec je „slušným“ způsobem vyzván k legitimaci a odveden na výslech. Přestože se vše zdá být po návratu domů v pořádku, otcovo psychické vyčerpání z nátlaku při výslechu svědčí o opaku. Otcův zdravotní stav se odráží v rodinné situaci.

Komunistický režim postihne těžce i paní lékárníkovou. Jedná se o původní domovnici, již komunisté znárodnili lékárnou. Jedná se o ženy, která byla zvyklá na luxus a pohodlí. Nyní je však nucena dělit se o svůj dům s cizími lidmi. Tato mezní situace je pro ni krajně nepříjemnou a nepěkně si pohraje s její psychikou a osobností. Je příkladem člověka, který se cítí ukřivděný a těžce snáší svůj osud. Jejimi jedinými světlými chvílkami jsou vzpomínky na minulé časy a představy, že je opět „nóbl“ paní, které se nikdo a nic nevyrovná. Je ženou citově labilní, což se projevuje na jejím chování. Je nepříjemná, podezíravá. Přesto k ní Kapka pociťuje jistou úctu a obdiv. Je to právě ona, kdo nahlásil policii nelegální výstavu Kapčina otce. Zde je vhodné zamyslet se, proč udává těm, kteří ji připravili o spokojený a plnohodnotný život. Je již tak zatrpklá, že se snaží znepríjemňovat život všem ostatním všemi možnými způsoby?

I román *Karolína* je zasazen do období komunistického režimu. Podobně jako Kapka Karolína reflektuje svůj negativní postoj ke komunismu. Karolína se zmiňuje o svém dědečkovi, kterému coby kapitalistovi byla v osmačtyřicátém roce zabavena tiskárna. Opět jeho samostatné uvažování a kritika komunistických dělníků nepřicházely vhod režimu. Nepříznivý dopad to mělo i na protagonistčinu babičku, která jako režimu nepohodlná musela odejít z Národního divadla, a na Karolínina otce, který byl ve škole veřejně ponížěn a označen za syna zrádce. Paradoxem zůstává, že tato událost učinila z Karolínina otce individualistu.

Nataša (*Pět holek na krku*) má mnohé rysy individualistické povahy, což je v komunistickém světě, kde je hlavním „cílem“ kolektivismus, nepřijatelné. Všechna ostatní děvčata jednají velmi oportunisticky, zejména Jiřina a na nátlak matky vyznává pragmatické vztahy i Libuše. Libuše se chytře zasmála. „*Nejde jen o ten pokoj, ty to víš dobře. Máš prostě všechno, nač si vzpomeneš. Boty svetry, peníze, zveš nás... Víš, co o tobě řekla, když jsi nám jednou přinesla šunku? Pamatuješ se přece, jak jsi přitáhla z domova asi půl kila šunky? Řekla, holky, koukejte, roste nám nová buržoazie. To víš, ze sebe to nemá.*“ „*A odkud to má?*“ co neklidněji se zeptala Nataša a cítila, jak v ní všechno trne. *Tu šunku tenkrát ukradla a musela se k tomu přiznat, protože by se to bylo svedlo na Vanici. „Odkud to má! Ty jsi dobrá. Z domova samozřejmě.*“ (Hercíková, 1997, s. 41) Stěžují si na sociální nepoměry a nerovnosti, což je dalším stěžejním bodem komunistické ideologie. Kolektiv děvčat představuje sice společnost, jež si žádá spravedlivé podmínky pro všechny, avšak ve skutečnosti jsou egoistické ve všech svých činech.

Petra z novely *Jak namalovat ptáčka* poznává, že protekce není tím správným řešením. I přesto, že si je vědoma svého možného nepřijetí na školu, nechce být zklamána tím, že se na ni dostane pomocí peněz a ostatní lidé ji budou odsuzovat.

4.2 Charakteristika vybraných postav románu Karolína

4.2.1 Karolína

Na začátku deníku se dozvídáme, že Karolína byla velkým snílkem do té doby, než začala navštěvovat baletní školu u paní Líbalové. Již od dětství miluje zelenou barvu, která jí dodává odvalu a chrání ji.

Povaha Karolíny je v kontrastu s povahou její nejlepší kamarádky Karamely. Karolína je od doby pádu z věže poněkud výbušná, nervózní a skeptická. Je to celkem logické, jelikož touto nehodou se rozplynul její velký sen. Být baletkou. Její podrážděnost rovněž souvisí s obdobím puberty, kterou prochází. Každý ji irituje svým chováním. Snad jako každý mladý člověk má pocit, že v klíčových situacích není brán zřetel na její názor a že všichni rozhodují o ní, ale bez ní. Domnívá se, že její názor je všem lhostejný a podřadný. Co si však neuvědomuje je skutečnost, že vše je pro její dobro. Velký zlom v životě Karolíny nastává v době, kdy je psychicky zduřena svou první láskou. Při pokusu o sebevraždu si však přece jen uvědomuje, že je schopna svůj život změnit a že se neskládá jen z temných stránek. Postupem časem se z hysterické, melancholické, sebestředné dívky, která často přemýšlí nad životem, stává mladá slečna, která si chce života užívat naplno a věří v něj.

Karolína se často zamýšlí nad situacemi, které prožívá, a autorka se skrze její postavu snaží o neustálý kontakt se čtenářem. Protagonistka uvažuje nad svým dosavadním životem, hodnotí ho. Na konci deníku se tak čtenář setkává s vyzrálou osobností, která dochází ke kritické sebereflexi.

Důležité je zmínění procesu sebehledání. Protagonistka je formována vnějšími událostmi, kterými jsou pokus o sebevraždu, zlomená noha, zničený sen apod. S těmito změnami se dívka musí vypořádat, přijmout je a akceptovat. Poté, co se z nich poučí, vytvoří si novou vlastní cestu, která bude vyhovovat jejímu nově se utvářejícímu *já*. Musí však za své rozhodnutí – být herečkou, které je odlišné od představy rodičů, bojovat.

Velmi překvapivým poznatkem je postoj Karolíny k období, kdy jí bylo třináct. Jako šestnáctiletá svůj život ve třinácti nezlehčuje, nebanalizuje a nezesměšňuje, jak tomu bývá u dívek, které si píšou deníček a po čase si jej ze zvědavosti, znovu předčítají.

4.2.2 Karamela

Děj románu přímo vybízí k srovnání Karolíny s Karamelou. Nejlepší kamarádka Karolíny je dívka na svůj věk vyspělá, rozvážná. Nic ji nevyvede z míry, ve všech chvílích zachovává chladnou hlavu. V její přítomnosti se Karolína cítí lépe a v bezpečí. Přestože se může zdát, že je Karamela jen vedlejší postavou v románu, zaujímá v něm výraznou roli. Je jakousi tažnou silou, která nutí Karolínu vidět svět i z té lepší stránky. Karamela je představitelkou rozvahy, rozumu, klidného jednání, Karolína je zase vedena city. Mezi děvčaty vládne silná solidarita, i když každá má svůj svět, své problémy, které řeší po svém.

4.2.3 Lev

Lev je chlapec vysoké postavy, který nosí dlouhé vlasy a pro jeho podivínskou povahu je do něho zamilována téměř každá dívka v Ranově. Po smrti své matky se uzavírá čím dál více do sebe. Od té doby je jeho světlým bodem jen Karolína, se kterou se však rozchází dosti hrubým způsobem, když jí řekne, že je to pouze malá a hloupá holka. Ve skutečnosti se snaží pouze o to, aby na něho Karolína zapomněla a netrápila se.

4.2.4 Otec Karolíny

Život Karolínina otce byl poznamenán nepříjemnou událostí: jeho učitelka ho postavila před třídu a všem jeho spolužákům oznámila, že před nimi stojí syn zrádce. Sám nechápal, co se děje, protože jeho matka mu zatajila, že jeho otec Anastáz Rubeš je zatčen pro nekomunistické smýšlení. V maturitním ročníku byl nejlepší, protože chtěl všem dokázat, že je schopný, připravený a že umí. Snad právě pro to nechápe, že Karolína nemá tendenci někomu stále něco dokazovat. Poté vystudoval strojní fakultu, ale svému oboru se nevěnoval, protože nastoupil šedesátý osmý rok. Býval také členem, studentského divadla Vohryzek, *hrál na kytaru a zpíval písničky o tom, že Češi jsou národ Švejka a neleknou se sovětského bejka*. Byl také vězněn.

4.2.5 Babička Karolíny

Další výraznou osobou, která ovlivňuje Karolínu, je její babička. Jedná se o ženu plnou elánu, která ve všech špatných věcech vidí i pozitiva. Nejvíce dokáže zapůsobit tím, že svou vnučku nelituje, nýbrž se z ní snaží udělat silnou osobu, která by stála pevně na svých nohou. Ona jediná ví, že sebelítost a nečinnost člověka vnitřně ubíjí, a proto se snaží Karolínu přesvědčit, že by se svým životem měla něco dělat a nevidět v něm jen nespravedlnost.

4.3 Charakteristika vybraných postav v díle Čas tajných přání

4.3.1 Kapka

Je to dívka velmi bystrá a společenská, přesto jí však přehnaná pozornost odjakživa vadí. Je poněkud ostýchavá, ale svůj stud vždy překoná a neváhá se seznámit s novými lidmi. Zároveň si však od nich drží odstup. Jejím dalším znakem je její vnímavost. Má snahu si vše zafixovat a zapamatovat. *Chce si ráz ulice, v níž ode dneška bude bydlet, co nejrychleji vtisknout do paměti.* (Procházková, 1992, s. 8) Je též rázná a místy impulsivní. Nezdráhá se zaútočit fyzicky na chlapce. *„Kdo je pošahanej? Já jsem pošahaná?“ vykřikne dívka a vlepí mu zezadu pohlavek. „Radši se koukni na sebe, šašku!“* (Procházková, 1992, s. 8) I když jí je pouhých dvanáct let, cítí se býti zkušenou a vyspělou osobou, která se o sebe dokáže v každé situaci postarat, a její myšlení se navenek, zejména v rodinném prostředí, projevuje chováním typu „všechno vím, všechno znám, všude jsem byla“. Čtenář však z četby ví, že opak je pravdou. Je stále vázaná na péči rodičů a snad jako každé dítě věří v nadpřirozeno. Také nemá jasnou představu o životě, neví, co od něho očekávat, a tak se na něho připravuje všemi možnými způsoby – čte knihy, chodí na plavání a volejbal, učí se francouzsky a ve volných chvílích slepecké písmo, zapsala se i na box, který však kvůli zákazu rodičů nenavštěvovala. Snad jako každý dospívající má velké plány do budoucna, které jsou však více přáním a představou než uskutečnitelným cílem – chce pracovat jako pilotka, palubní lékařka či jako kaskadérka. Nejpohodlněji se cítí v chlapeckém oblečení a také její záliby jsou spíše výsadou opačného pohlaví. Jednou z jejích negativních vlastností je urážlivost. Kapka je dívka, která nedokáže v sobě něco držet. Má potřebu svěřovat se s těžkými myšlenkami.

O Kapce si čtenář může myslet, že je to dívka plachá. Je pravda, že nečekaná a nepříjemná událost ji dokáže vylekat, ale vždy se vzpamatuje a snaží se jí postavit čelem. Jednou z takových událostí je i odvedení jejího otce k výslechu. Za jistý Kapčin přelom do období dospívání lze považovat citové sblížení se s Radkem. Radkův otec je alkoholik. Pro Radka je to velmi choulostivé téma, se kterým se nerad chlubí. Kapka je velmi rozčarovaná jeho reakcí, kdy si Radek myslí, že ho Kapka pouze lituje. Ve skutečnosti cítila něco jiného, zamilovanost.

To, že Kapka dospívá, dokazuje i fakt, že si uvědomuje rozdílnost myšlení a cítění u lidí (chce se otce zeptat, zda jeho socha Panny Marie opravdu představuje to, co řekl pan farář - „*Co vystihl?*“ *zeptá se Tereza nechápavě. „No přece,*“ *usmívá se farář a přejíždí po panence Marii očima, jako kdyby ji hladil, „na Marii není obdivuhodné to, že Ježíše přivedla na svět, ale že ho dokázala ztratit. Řekněte, která matka by to uměla?*“ *Naposledy sklouzne po Marii pohledem, zmáčkne kliku zadního pokoje a vstoupí dovnitř. Kapka zůstane ještě několik vteřin stát na chodbě. Hledí na sošku a přemýšlí o farářových slovech. Ráda by věděla, jestli jsou pravdivá. Jestli chtěl otec skutečně vyjádřit to, co farář říká. Pak ji napadne, že na tom nezáleží. Že je to asi jako s moderními obrazy. Každý se na ně dívá jinýma očima a pro každého na nich je to, co sám vidí.* (Procházková, 1992, s. 121) Uvědomuje si tedy, že každý člověk je individuální a může tutéž skutečnost pojmout jinak. Právě toto je okamžik, ve kterém je vhodné položit si otázku, zda mladší čtenáři dokáží tuto pasáž ve svém věku pochopit. Důkaz, že je Kapka inteligentní, podává i její schopnost objektivního a racionálního myšlení.

Dalším důležitým momentem je setkání Kapky s kněžnou. Je zde zcela jiný pohled, na rozdíl od jiných próz pro mladistvé, na komunikaci mezi mladší a starší generací. Kněžna nekomunikuje s Kapkou jako s dítětem, nýbrž jako s osobou sobě rovnou, což není pro tvorbu pro děti a mládež typické. Kněžna podává fakta takovým způsobem, jakým by je podala i dospělému. „*Kanárek?*“ „*Andulka.*“ „*Co se s ním stalo?*“ „*Sežral ho kocour.*“ *Kapka vrhne zamračený pohled na kocoura, který v koutě vedle truhlíku na dříví vyjídá z misky zbytek ryby.* (Procházková, 1992, str. 14) Jistým determinujícím bodem je zřejmě Kapčina vnímavost a schopnost konverzovat o věcech, které se zdají být na první pohled banálními. „*Smím si ho (kocoura) pohládit?*“ „*To se ptáš mě?*“ *podívá se žena. „Je váš, ne?”* „*Když k vám někdo přijde na návštěvu, taky se ptá tvoji maminky, jestli si tě smí pohládit?*“ *Kapka zaraženě mlčí. Žena jí připadá zvláštní. Svým zjevem i tím, jak mluví. Drží se zpříma, hlas má mladý, ale obličej plný vrásek. Kapka se ještě nikdy s podobnou*

stařenou nesetkala. V Libni, v jejich bývalé ulici, bydlelo několik babiček, ale všechny byly malé, shrbené a upovídáné. Zastavovaly Kapku na chodníku, znovu a znovu se divily, jaká už je velká, a ptaly se, jestli ji učitelky ve škole nezlobí. Hovor s nimi byl pro Kapku stejně podnětný jako rozmluva se stojací lampou či s kusem hovězího. (Procházková, 1992, s. 10)

4.3.1.1 Promluva Kapky

Výrazové prostředky, které autorka skrze protagonistku, využívá, jsou přiměřené věku protagonistky. Promluva Kapky je většinou spisovná. Používá však i nespisovných jazykových prostředků („*Moje teta hulila jednu za druhou...*“ (Procházková, 1992, s. 24), „*A bacha na holubince!*“ (Procházková, 1992, s. 25)), což však nijak nenarušuje její mluvu, která je jasná a zřetelná. Obsah jejich výpovědí je většinou vždy věcný, zdržuje se zbytečných a zdlouhavých replik u dialogů, které jí přijdou nesmyslné. Může-li však něco vysvětlit či poradit, činí jí to vždy velké potěšení a neváhá podávat vyčerpávající odpovědi. Její promluva je oživena mnohými slovy, která pociťuje za závazná a moudrá. „Umím mlčet,“ řekne Kapka v náhlých rozpacích. „*Tatínek tvrdí, že je to kumšt. Zvlášť u ženské.*“ s. 32. Podobně jako Petra (*Jak namalovat ptáčka*) využívá přirovnání, která jsou sice výstižná, avšak v běžné komunikaci je lze považovat za nezdvořilá. „*Splašená? (příjmení jedné z postav) Jak vypadá?*“ „*Jako...*“ Kapka hledá vhodné přirovnání: „*...jako hodně nafouknutá matrace.*“ (Procházková, 1992, s. 35)

4.3.2 Tereza

Tereza je spolužačka Kapky. Její příjmení odpovídá latinskému rčení *nomen omen*. Jmenuje se totiž *Splašená*. Na rozdíl od Kapky jí nevádí přílišná pozornost lidí, dá se dokonce konstatovat, že si v ní libuje. Nečiní jí například žádný problém tancovat před davem. Je zamilovaná do mladého režiséra Jájina, který však miluje nepřítel herecky nadanou členku divadla Veroniku. Tereze se tato Jájinoва náklonnost nelíbí a Veroniku pomlouvá, kde se dá. Vrcholem všeho je svatba Veroniky s Jájinem. Tereza se chová jako typická dospívající dívka, která ztratila svůj idol, platonickou lásku. Domnívá se, že její milostný život skončil, a proto se rozhodne plně se věnovat herecké kariéře. Ztrátu milované osoby prožívá intenzivně, což je znak pubertálního chování, kdy dospívající osoba vnímá city s větší živostí. Tereza je po nešťastné lásce tak psychicky vyčerpaná, že

se obrací k Bohu s modlitbami. Z jejího chování v různých situacích lze však rozpoznat, že je to dívka, která si s ničím neláme hlavu.

4.4 Charakteristika vybraných postav v díle Pět holek na krku

4.4.1 Nataša

Neustále si nalhává, že děvčata nepotřebuje, i když sama ví, že to tak není. Je pro ni důležitá tzv. skupinová identita, tedy pocit, že někam patří, že je součástí nějakého kolektivu. Dospívání je velmi bouřlivým obdobím a pocit sounáležitosti je jedním z nejvýznamnějších a nejdůležitějších kroků, jež vedou k poznání sebe sama.

Natašu lze charakterizovat jako vnímavou, citlivou a bystrou dívku, jež je však, dle mínění jejích „kamarádek“, těžce protěžovanou dcerou vysoce postavených rodičů. Pro tento samotný fakt je Nataša odstrkována. Dívky jí závidějí, využívají a ponižují. Již zde se ukazuje pokřivenost mladých lidí, kteří neodpouštějí úspěch a slávu. Její snaha být co nejváženější v partě ji dovede ke krádeži stokoruny z matčiny kabelky. V ten samý okamžik si však uvědomuje, že to není řešení. Nataša se často nechává unášet svými myšlenkami, které ale rychle vyvrátí, a napomene se. Ví, že ji děvčata nemají ráda, a neustále si i připomíná, že si vystačí sama. Opak je však pravdou. Hledá neustále nové metody, jak se stát jednou z nich, je vynalézavá a racionálně uvažuje. Je dívkou, jež se nikdy nemusela zabývat ekonomickou otázkou. Je materiálně dobře zabezpečená, ale po citové stránce je nenaplněna. Otec i matka jsou neustále v práci a již zmíněná parta ji nevnímá jako plnohodnotného člena.

Nataša je typickým vzorem dospívající dívky. Poukazuje na problémy v období dospívání, kterými jsou žárlivost, láska, přátelství, nerozhodnost či odpuštění.

4.4.2 Jiřina

Jiřina je vedoucí party. Její povaha je zcela kontrastní s povahou Nataši. Je závistivá a neváhá Natašu při jakékoliv příležitosti ponížít. Negativní stránky jejího charakteru mohou být zapříčiněny vztahy v rodině. Jiřina není materiálně zajištěna jako naše hlavní protagonistka. Vše si kompenzuje zesměšňováním Nataši a dominantním postavením v partě. Přestože její vůdcovství Nataše zabraňuje být plnohodnotným členem party,

protagonistka ji do jisté míry obdivuje. Zřejmě je to způsobeno tím, že Jiřina si dokáže vydobýt respekt a tolik nepředstírá přátelství, které necítí.

4.4.3 Libuše

Jedná se o dívku, jež se dá snadno zmanipulovat, a přestože má vyznamenání, chápe věci z každodenního života poněkud pomaleji, proto ji Nataša přezdívá Libuše Blbuše. Na této postavě lze demonstrovat determinaci a vliv rodičů. Libuše se na radu své matky s Natašou přátelí proto, že by z tohoto vztahu mohla mít do budoucna prospěch. Opět se zde objevuje pokřivenost doby, zkaženost charakterů a prospěchářství.

4.4.4 Zdena

Zdena je dívkou klidnou. Je na ní znát, že ji chování dívek v partě vadí, ale snaží se nevybočovat, což je celkem logické k jejímu věku, kdy se snad každá osobnost snaží začlenit do nějaké skupiny a patřit do ní.

4.4.5 Jana

Této postavě není věnována v díle velká pozornost, přestože by tak čtenář očekával na základě jejího vztahu k Princí. Její chování k Nataše není příliš kladné a v jistých momentech lze usoudit, že k ní pociťuje nenávist a silné antipatie.

4.5 Charakteristika postav v díle Jak namalovat ptáčka

4.5.1 Třináctiletá Petra

Petra je dospívající dívka, která každou menší nepříjemnou událost vnímá jako obrovský trapas. Snad jako každému mladému dospívajícímu člověku se i jí zdá být svět nespravedlivým. Cítí se být ve všem využívána, především v domácích pracích. Má dojem, že je jí neustále neprávem ubližováno a že jí nikdo nerozumí. Chování druhých osob, které neodpovídá jejím způsobům a řešením, považuje za barbarské, nesmyslné, iritující a nenormální. S tímto názorem se setkáváme téměř u všech pubescentů. Jejich názor je jediný správný a logický. Petra je vnitřně nevyvážená a často neví, co chce. Uvědomuje si, že svým chováním, odmlouváním a neustálými protiargumenty ubližuje svým nejbližším,

ale přesto se neovládá, a každou chvíli s někým polemizuje a snaží se ho přesvědčit o své pravdě.

Pro Petru je velkým vzorem otec. Obdivuje na něm jeho pohotovost, nekompromisnost a schopnost vše zařídit. Postupem času si je však vědoma toho, že protekce není cesta k úspěchu. Její vztah k matce je dobrý, ale Petře vadí, že je tak nerozhodná stejně jako ona. Petra se domnívá, že rozhodnost její matky by jí usnadnila život. Neuvědomuje si však, že cesta k úspěchu vede přes překážky, které musí zdolat sama. Hlavní hrdinka má potřebu opakovaně něco řešit, dokud se nedojde k takovému závěru, který se jí líbí.

Zaměříme-li se na partnerské Petřiny vztahy, je její první láskou Pepík. Petra se neustále snaží přesvědčit sama sebe, že je jí lhotejný a že k němu nechová žádné city. Z jejího monologu je však zřejmé, že jeho nezájem vůči ní jí vadí, je dotčena jeho jízlivými slovy a narázkami, že bez protekce by ji na školu nepřijali.

Mnoho věcí Petře dochází, až když jsou vyřčeny. „...*Nepředstavuj si, že každé, koho potkáš, bude celej nadšenej, aby pro tebe směl něco udělat. Pěkně tě rozmazlili, jak se o tebe přetahovali.*“ *Mě nenapadlo ani ve snu, že bych snad zrovna já mohla být rozmazlená, vždycky jsem viděla, že jsou rozmazlený ostatní. Třeba naši kluci. Nebo Alice.* (Hercíková, 1984, s. 158)

Petra je též dívka s bujnou fantazií. Svou učitelku si představuje jako slepici, labuť či jako dravce. Její představivost dokazuje i její přemýšlení nad tím, jak by svou učitelku namalovala. Lze tedy konstatovat, že na psychologii postav má značný podíl i větší míra představivosti.

4.5.1.1 Promluva Petry

Petřino vyjadřování nepatří mezi nejzdvořilejší, avšak je silně autentické. Velmi často je kritická a ironická. Jako příklad si můžeme uvést její mínění o učitelce klavíru, jež přezdívá Digoška. *A moji paní profesorku, řečenou Digošku, stařenu nad hrobem, to absolutně nadchlo. Ona se narodila snad ještě v minulém století, ale když začne třískat do kláves, má víc energie než já.* (Hercíková, 1984, s. 9), *...Digoška je děsný stvoření,...*(Hercíková, 1984, s. 10) *Malý zlomyslný pidimužiček, co bydlí někde v mém dvanácterníku, se potěšeně chechtal, jak jsme na babku vyžráli.* (Hercíková, 1984, s. 14). Využívá i slov, která běžně zaslechneme v mluvě mladistvých. *...takže bych ji musela nejdřív strčit do nějakýho obrovskýho ořezávátka a trochu jí ty kejty přiříznout.*

(Hercíková, 1984, s. 74). Její promluva vykazuje rysy prostěsdělovacího stylu. V několika případech je zastoupena parcelace výpovědi, hojně užitým jevem jsou nespisovné koncovky.

Je též potřeba všimnout si velkého množství vnitřních monologů. Autorka se zřejmě snaží o větší autentičnost novely a o hlubší psychologizující pohled. Značné množství monologů nesnižuje estetickou hodnotu díla, avšak jistá opakovatelnost myšlenek může vést k tendenci jisté pasáže nechat bez povšimnutí, jelikož recipient na základě své čtenářské zkušenosti bude vědět, co v této části bude následovat.

4.5.2 Alice

Další dospívající postavou novely je Petřina spolužačka Alice, která si neuvědomuje své štěstí, že žije v úplné funkční rodině. Naopak ji to irituje. Ráda by dostávala dárky, aniž jsou Vánoce či její narozeniny. Přesně to Petře závidí. Chování Alice je nám známo pouze prostřednictvím Petry. Jejím snem je dostat se do Prahy. Podle ní je to nejužasnější místo na světě. Když se však dozvídá, že zde bude pravděpodobně studovat Petra, své mínění změní. Lze konstatovat, že je závistivou a kritizující postavou. Nikdy nedokáže pochválit. Zato jí není vzdálený sarkasmus a uštěpačnost.

4.6 Charakteristika postav v novele Jsem nebe

4.6.1 Lenka

Její chování je ukázkovým příkladem dospívající dívky. Bývá často podrážděná, nervózní, cítí se utlačována a domnívá se, že ji nikdo nemůže chápat. Objevují se u ní ambivalentní pocity, např. kamarádství a zároveň závist vůči své sestře a Markétě. Trápí ji její jednání – je si vědoma toho, že určité věci by neměla říkat či dělat, snaží se je potlačit, ale vždy se jí to nepodaří, což však nemusí znamenat její nerozhodnost, ale paradoxně formující se osobnost, která si začíná uvědomovat své činy a následky. V jednání bývá často impulsivní. V mnoha případech dívka nechápe sebe samotnou. Nechce věci řešit jednoduše, má ráda napětí, nejistotu hry. Díky tomu, že se celý příběh odehrává během jediného dne, je čtenáři detailněji přiblížen měnící se psychický stav Lenky. Často cítí bezdůvodný smutek, či naopak štěstí. Toto rychlé střídání nasvědčuje pubescentnímu chování. Lenčiny nálady jsou též velmi proměnlivé. Protagonistka se směje v situacích, kdy

nikomu jinému do smíchu není a též k tomu není důvod. V nejedné situaci lze u ní najít sebelítost. To ilustruje následující ukázka. „*Celý její dosavadní život, všechny dětské žaly, nespravedlnosti rodičů, hloupé a kruté žerty kamarádek ožily znovu a znovu jí vracely obraz Pavlova zabořeného do Markétiny dlaně.*“ (Hercíková, 2002, s. 65)

Co vlastně znamená pronášená replika *Jsem nebe*, podle které se jmenuje i novela? Každý čtenář může tato dvě slova pochopit hned po svém, či naopak o nich může dlouho přemýšlet a nikdy nezjistit jejich pravý význam. Možná jsou jakýmsi uklidňujícím aspektem, který pomáhá hlavní protagonistce v těžkých chvílích. Díky této formuli má pocit, že její starosti se rozplynou do „nekonečného nebe“ a její bolet bude přinejmenším zmírněna. Dalším možným vysvětlením může být její psychický stav, který je proměnlivý jako „nebe“.

4.6.1.1 Promluva Lenky

Dialogy mezi jednotlivými postavami jsou spíše strohé, avšak je z nich zřetelné, že promluva Lenky je podobná dnešní mládeži. Vyskytuje se v ní obecná čeština, např. typické koncovka *ej*, vynechávání koncovek. „*Ještěže ty dveře tak držej. Představ si, kdybys na něj vlítla!*“ „*To by byla má smrt.*“ „*a co tam vůbec dělal?*“ „*Asi si to spletl.*“ „*Třeba je úchylnej.*“ (Hercíková, 2002, s. 48)

V Lenčině promluvě se často vyskytují myšlenkové pochody. Kniha je spíše orientována ke sledování proudu myšlenek mladé dívky než ke konkrétním komunikačním výpovědím. *Konečně jsem s ním sama, a definitivně, vzdechla si Lenka, a nedostatek radosti, který nad tím pocítila, jí přinášel nový důkaz, že vyplnění našich přání nemusí ještě znamenat štěstí.* (Hercíková, 2002, s. 92)

4.6.2 Markéta

Markéta je dívkou velmi atraktivní. Své krásy dokáže využít, ale nikdy takovým způsobem, aby ublížila Lence. Je však pravdou, že její krása tvoří jistou bariéru mezi ní a Lenkou. Přestože se může jevit na první pohled stydlivou, opak je pravdou. Je velmi živočišná a společenská. Své krásy si je vědoma, ale snaží se jí nezneužívat a nechovat se manipulativně. Pokud chce něčeho dosáhnout, postupuje malými krůčky a snaží si vždy zachovat čistou hlavu, i když pokaždé se jí to nepodaří. S Lenkou má společný smysl pro humor. I ona však v sobě prožívá vnitřní chaos, se kterým si neví rady.

4.6.3 Pavel a Erik

Pavel je i přes svůj nízký věk velmi vyspělý v myšlení, který nechápe pubertální výlevy Lenky. Snaží se v sobě potlačit sympatie k Markétě, jelikož si je vědom své zodpovědnosti k Lence. I když se může zdát, že Lenku psychicky zlomil, paradoxně ji posílil. Díky němu si uvědomuje, že vše je pomíjivé a nic netrvá věčně, že všechny události mohou být v okamžik zapomenuty a již víckrát nezmiňovány. Jeho nejlepším přítelem je Erik, chlapec vyzábělé postavy, často urážlivý, ale společenský.

4.7 Typologie dívčích postav

Všechny zmíněné hrdinky mají mnoho společného. Vždy se jedná o dívky, které uvažují o svém životě, který se jim zdá nespravedlivý a povrchní. Nejedná se však o typ dívek, které na svět pouze spílají, ale snaží se pochopit, proč je zrovna takovým. Dominantními postavami v dílech I. Procházkové a I. Hercíkové jsou dívky cítící se osamocené, ztracené a nepochopené. Tato skutečnost je vylíčena pomocí dialogů a frekventovaných vnitřních monologů. Příkladem je Karolína, která nám zprostředkovává klíčové události svého života a doprovodné myšlenky či pocity ve formě deníku. Na konci všech příběhů je zřejmé jakési smíření dívek se svým osudem a víra v obrat k lepšímu.

V dílech obou autorek lze vysledovat podobné rysy dívčích postav. Vždy se jedná o postavy, které se nehodlají lehce vzdát svých snů a mají tendenci řešit věci, u nichž se domnívají, že by později mohly být pro ně klíčové a fatální. Časem si však uvědomí, že některým věcem je vhodné nechat volný průběh (Lenka – Jsem nebe, Nataša – Pět holek na krku).

U protagonistek se vyskytuje také rys obětavosti. Nataša neustále přináší oběť partě. Nevyzrazuje například jména skutečných autorek milostných dopisů, které měl Princ dostávat. Dopisy měly sloužit jedinému cíli – poškodit Natašu. Kapka zase obětovává svůj volný čas, aby pomohla otci zorganizovat výstavu, jež by poukázala na otcův um a kvalitu jeho práce. Obětavost nalezneme ale též u vedlejších dívčích postav. Karamela je ochotna obětovat svůj volný čas, aby pomohla Karolíně.

4.8 Karolína versus Nataša

I když je Karolína dívkou oblíbenou, se spoustou kamarádů a může patřit do jakékoliv party, její psychický stav je do jisté míry tak nestabilní, že v určitých chvílích

nemá chuť být součástí nějakého kolektivu. V jiných okamžicích by naopak někam velmi ráda patřila. Na rozdíl od ní se Nataša snaží dostat více do dívčí party a je schopna pro to udělat vše, pokud je to v souladu s jejími zásadami. Chce být akceptována okolím a získat uznání. Oběma hrdinkám je třináct let, takže by se mohlo zdát, že mají stejný nebo alespoň podobný cíl, sen. Karolína je však dívka, která se na rozdíl od Nataši nechává vést spíše svými pocity, je pasivní a vyčkává, zda se něco bude dít. Nataša je dívkou činu. Nechce na nic čekat a snaží se svůj život vzít do svých rukou. Snad proto se Nataša řídí heslem, které je každým dnem jiné a zrovna podléhá situaci. Obě dívky jsou velmi přemýšlivé. Karolína však přemýšlí jenom o svém vztahu, Nataša uvažuje nad nejrůznějšími situacemi ve třídě, v partě, v rodině, nezachází však do detailů. U obou postav se setkáváme spíše s nepřímou charakteristikou. Autorky se tak zřejmě snaží o to, aby si čtenář na základě této charakteristiky sám postavy představil. Kniha Karolína je také specifická tím, že hlavní hrdinka řeší komplikovanější problémy. Právě tímto atributem se liší kniha od ostatních knih zabývajících se podobnou tematikou z 90. let. Přispívá k tomu i fakt, že děj románu není omezen pouze na milostnou zápletku, ale že se v něm vyskytují i historické události. Nataša na rozdíl od Karolíny nevykresluje dopodrobna obraz rodinné atmosféry a mezigeneračních vztahů. Neseznamuje čtenáře blíže se svými rodiči, jako to dělá Karolína. Jediné, co je zřejmé, je to, že pochází z bohaté rodiny. I. Procházková se též snaží, aby čtenáři měli možnost nahlédnout do mysli Karolíniných rodičů.

I přesto, že jsou obě hrdinky věkově stejné, jsou na jiné mentální úrovni. Nataša se chová spíše dětsky, nepřemýšlí nad svou budoucností, problémy řeší spíše povrchními a jednoduchými způsoby a první lásku neprožívá tak intenzivně na rozdíl od Karolíny. Je však vhodné zmínit, že Karolína své třináctileté období reflektuje již jako šestnáctiletá, i když se jej snaží uchopit z pohledu třináctileté.

Velmi zajímavý je i motiv skleněného domu, o kterém se Karolíně často zdá. Skleněný dům představuje jakousi izolaci dívky od okolního světa, je v něm vyjádřen pocit oddělování se od lidí, které zbourá až láska ke Lvovi.

Zajímavé je, že v dílech *Karolína* a *Pět holek na krku* je zmínka o knize *Anna Kareninová*. V románu *Pět holek na krku* patří Lev Nikolajevič Tolstoj k oblíbeným spisovatelům hlavní hrdinky, v *Karolíně* je zřejmé, že i hlavní postava Karolína měla tuto knihu přečtenou.

Svatava Urbanová (2003, s. 145) uvádí, že metafiktivní dimenze upozorňuje čtenáře na dvojitou reflexi světa. Hlavní hrdinka něco prožívá a pak to vypráví. Autorka skrze postavu Karolíny vede čtenáře k zamyšlení díky narativně strukturovanému textu.

Z jakého důvodu volí autorka protagonistčino vyprávění formu deníku? S největší pravděpodobností se autorka snaží o to, aby byla zřejmá Karolínina touha svěřit se se svými city a intenzivními prožitky. Autorka má tendenci, aby protagonistka svůj život reflektovala a zároveň se snažila hledat k sobě samotné cestu. Při psaní deníku se nezaobírá chápáním a nahlížením na vztahy jen ze svého pohledu, ale vnímá je i prostřednictvím svých rodičů a okolím.

4.9 Motivy ve vybraných dílech

Dalším z cílů této práce bylo vyhledat nosné, v díle se opakující motivy. Každý z níže uvedených motivů je ve vybraných dílech jinak zobrazen a jinak dominantní.

Motivy ve vybraných dílech

Všemi vybranými prózami se prolínají motivy lásky, přátelství, smrti a sebevraždy. Jedná se o dynamické motivy, které se v jednotlivých dílech vyvíjí a modifikují. Jedním z hlavních hybatelů děje je motiv lásky, bez kterého by se próza s dívčí tematikou jen těžce obešla.

4.9.1 Motiv lásky

Láska hraje v našem životě nezastupitelnou roli a právě to je důvod, proč je jedním z nejdůležitějších námětů v umění. K zobrazení milostného citu je potřeba, aby literární dvojice překonávaly různé nástrahy, kterými jsou například nevěra, závist či nepříznivá dobová situace. Láska je jedním z hlavních motivů prózy s dívčí tematikou. Je to pochopitelné, jelikož mladé dívky (čtenářky) se nacházejí v pubertě a zákonitě procházejí všemi fyzickými, psychickými i sociálními změnami onoho období. *Psychologická pro tento typ četby vychází z potřeby pubescentek kompenzovat si fikčními situacemi absenci skutečných životních prožitků.*⁷ V mnoha dílech je příběh první lásky dominantním. V tomto směru se dívčí román přibližuje k červené knihovně. Podobně jako tituly červené knihovny tíhne i dívčí próza k sentimentální citovosti a k poetizaci příběhu. U Karolíny

⁷ CHALOUPKA, Otakar: Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982.

měla láska téměř fatální následky. U Petry je pocíťována spíše jako platonická láska. Co se týče Kapky a Nataši jsou jejich lásky spíše naivně dětské. S neopětovanou láskou se potýká Lenka. Lásce nemusí bránit pouze nezáměr ze strany druhého, ale i vlivy zvnějšku, jako jsou rodina, prostředí či věk. Příkladem je citové vzplanutí mezi Karolínou a Lvem. Budeme-li srovnávat šestnáctiletou Karolínu a šestnáctiletou Lenku, uvědomíme si, že jejich smíření s nešťastnou láskou je podobné. Obě jsou si vědomy toho, že jejich život je teprve na počátku a věří v lepší milostnou budoucnost.

4.9.2 Motiv přátelství

Přátelství je v literatuře pro mladistvé stejně důležité jako láska. Se zajímavým rozdělením přátelství přichází Aristoteles. Ten rozlišuje přátelství pro užitek, pro rozkoš neboli příjemnost a dokonalé přátelství. (Černá, 2013, s. 14) S těmito všemi typy se lze v analyzovaných dílech setkat.

U obou spisovatelek má i tento motiv klíčové zastoupení. Objevuje se zejména v díle *Pět holek na krku* a *Jsem nebe*. V ostatních titulech je převažujícím motivem láska, avšak ani přátelství zde není zanedbatelné, neboť v mnoha případech je důležitým ukazatelem vztahu mezi mileneckým párem (*Jak namalovat ptáčka*).

Ve zmíněných knihách lze najít několik typů přátelství – přátelství opravdové (Karolína a Karamela), povrchní (Petra a Alice), přátelství pro příjemnost (Kapka a Tereza). U Nataši a jejich „kamarádek“ se objevuje typické přátelství pro užitek. Je zřejmé, že jejich přátelství je pouze povrchní a falešné. Jedna druhé si neváží a jedná pouze ve svůj prospěch. Poněkud vybočující je Zdena, která si je vědoma plytkosti a sobectví ve vztahu. Není však schopna partu opustit či se jí dokonce postavit. Je to pochopitelné, neboť dívky v jejím věku mají tendenci a snahu někam patřit a „neukotvení“ v nějaké partě je velmi nežádoucí a může narušit psychologický vývoj člověka.

Pokud budeme popisovat přátelství mezi Alicí a Petrou, zjistíme, že jejich přátelství je ve skutečnosti pouhou „fata morganou“, přeludem. Obě dívky jsou si velice podobné. Jedna před druhou se rády vytahují a vymýšlejí si lži, aby nevypadaly nemožně. Jejich přátelství je spíše povrchní na rozdíl od přátelství Karolíny a Karamely. Jistou paralelu a podobnost však najdeme v kamarádství dívek z románu *Pět holek na krku*.

Mezi Lenkou a Markétou (*Jsem nebe*) se vyskytuje přátelství, které je mezi mladými lidmi běžné - jedna z kamarádek je vzhledově hezčí. To může být do jisté míry problémem, jako je tomu v tomto případě. Ze začátku si Lenka nechce připustit, že by

atraktivita Markéty mohla nějakým způsobem narušit jejich přátelství a začínající milostný vztah s Pavlem. Postupem času si však začíná uvědomovat, že vzhled Markéty může tvořit jakousi bariéru mezi nimi. Nelze jednoznačně tvrdit, že dívky by k sobě neměly pozitivní vztah, přece jen jsou to přítelkyně, ale ono „opravdové přátelství“ je narušováno nejistotou a žárlivostí Lenky.

4.9.3 Motiv sebevraždy a smrti

Sebevražda je častým námětem mnoha literárních děl. Se sebevražedným motivem se setkáváme u románu *Karolína* a u novely *Jak namalovat ptáčka*. Zatímco Petra o sebevraždě pouze přemýšlí, Karolína se o ni pokusí. Obě dvě jsou si však vědomy toho, že jsou příliš mladé, a vyskytuje se v nich malá naděje na smysluplnější život. Čtenář zachycuje proudy myšlenek a argumenty obou mladých dívek proč žít. Přestože sebevraždu či myšlenky na ni nelze v žádném případě zlehčovat, pocítíme případ Petry za ten „méně závažnější“, především kvůli tomu, že čtenář si je vědom toho, že by tak zřejmě neučinila. Motiv smrti se objevuje i v novele *Jsem nebe*. Zde si je hlavní hrdina jista, že si Pavel přeje její smrt, což se čtenáři jeví jako naprostý nesmysl. Pavel jí nedává sebemenší záminku k tomu, aby si myslela, že je nepotřebná a méněcenná kvůli svému vzhledu. Ona sama si v určitých chvílích přeje zemřít. Nesnese ponížení, kterému musí čelit. „*Nech mě! Já chci umřít' zavzlykala Irena a pro pláč jí nebylo rozumět. 'Umřít, umřít, umřít...' Lenka strnula. 'Já chci umřít,' namítla. Ale sestra ji neslyšela.*“ (Hercíková, 2002, s. 104) V této ukázce je ukázáno na citový chaos mladých dívek. Je též zapotřebí všimnout si výrazových prostředků, které autorka využívá. Citový chaos je vyjádřen opakujícím se slovem „umřít“, což může být náznakem jisté tvůrčí vyčerpanosti autorky.

Příběhové prózy pro mládež I. Procházkové a I. Hercíkové zakomponovávají do svých děl motivy, které nejsou pro předcházející dětskou literaturu typické. Již samotný fakt začleňování motivu smrti do literárních syžetů je toho důkazem. Velká část autorů se snaží nedotýkat se tohoto společensky závažného tématu. Autoři zabývající se motivem smrti se nezdávkou setkávali s negativní kritikou. V době normalizace bylo častým jevem dětské knihy, které obsahovaly tabuizované motivy, přestylizovávat či vydávat obsahově neúplné. Společenská situace se však do jisté míry změnila – autoři jsou kritikou přijímáni v mnoha případech kladně a dnešní mládež není odváděna od negativní skutečnosti do takové míry jako dříve. Čím dál tím více pronikají do knih primárně určených dětem

a mladistvým motivy rozvodu, neúplných rodin, sexu, fyzického, psychického či sociálního handicapu, týrání, závislostí apod.

Jak již bylo zmíněno, mnoho autorů (avšak v žádném případě ne všichni) se snaží tabuizovaným tématům vyhýbat. Srovnáme-li tyto autorky například s Bohumilem Říhou, je zřejmé, že tento autor podává mladistvým recipientům idylický svět hlavních protagonistů. Nelze však konstatovat, že by tento autor neměl znalosti dětské psychiky a jeho díla byla pouze povrchní. Jeho velkým pozitivem je jeho odklon od schematismu pionýrských povídek.

4.9.4 Motiv selhání, zklamání

Selhání či zklamání jsou vždy choulostivou věcí u dospívajících dívek. V mnohých případech může mít rozčarování a neúspěch fatální následky a do určité míry ohrozit vývoj mladého člověka. Paradoxem však zůstává, že tyto okamžiky posilují psychické Já člověka a díky nim postupně člověk rozumí světu dospělých a seberealizuje se. Začíná si být vědom, že svět se skládá i z negativních stránek a je jen na něm, jak těžké životní situace zvládne a do jaké míry dovolí, aby determinoval jeho život.

U Lenky je obrovským zklamáním postřehnutí faktu, že v dnešní době je důležitý vzhled. Zpočátku se domnívá, že lidé nemohou být tak povrchní, aby přijali či odmítali člověka jen kvůli tomu, jak vypadá. Postupně však přichází na to, že lidé dávají na první dojem.

Další postavou, která se setkává se zklamáním, je Karolína. Je velmi rozrušena skutečností, že věci, které se zdají být jednoduché, jsou ve finále komplikovanější, než se tak jeví (láska mezi ní a Lvem). Existuje vždy nějaká překážka, která činí věci spleťtými. Ve chvílích nejvyšší nouze nedokáže pochopit, proč se jisté věci dějí právě jí – nikomu neublížila, vždy byla vzornou dcerou. Uvědomuje si, že určité záležitosti nelze řešit pouhou spekulací a myšlenkami na ně, ale je potřeba jistá dávka odvahy a aktivity.

Selhání pociťuje zprvu jako cosi nemyslitelného a neodpustitelného. Postupně však dochází k závěru, že chybovat je lidské a selhávání je součástí lidského života.

Nataša těžce nese svůj neúspěch mezi děvčaty. Je rozčarována z faktu, že ani její materiální „podpora“ dívek jí nedokáže pomoci stát se v kolektivu přijatou, ba dokonce oblíbenou. Stále se snaží vsugerovat, že parta je bezchybná a že se v ní nevyskytuje žádná faleš. Ví však, že tomu tak není. *Rozloučila se s nimi tedy co nejsrdečněji, byly přece nerozlučný pětiletý, pět přítelkyň na život a na smrt, a loudala se k domovu.* (Hercíková,

2002, s. 7) *Proč jdou holky raději s Libuší, s pitomou tlustou Libuší, která se učí nazpaměť celé odstavce z učebnice, aby byla ve třídě první, než s ní?* (Hercíková, 2002, s. 7)

Z motivistického hlediska je nutné v díle *Karolína* zmínit motivy strachu, beznaděje, zoufalství, náhody, hledání smyslu života.

5 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce je srovnání hlavních dívčích hrdinek ve vybraných titulech I. Procházkové a I. Hercíkové. Práce se též zaměřuje na historicko-poetologický vývoj psychologizující prózy pro dívky a na její komparaci s červenou knihovnou. V další části práce je interpretačně představena fabule jednotlivých próz se zaměřením na charakteristiku postav. Literární postavy vnímáme jako umělecké znaky, které jsou podřízeny intenci textu. Nelze je tedy chápat pouze jako konkrétní osoby. Tato práce též obsahuje různé definice pojmu literární postava. Literární vědci tento pojem definují pokaždé trochu jiným způsobem.

Vybraná díla autorek jsou určena mladým čtenářkám. Otázkou však zůstává, zda implicitnost některých pasáží jsou pro ně snadno dešifrovatelná a dokáží najít skrytý význam v nich ukrývající, nebo zda tyto úseky nechají bez povšimnutí. Přestože všechny hrdinky jsou individuální a nelze je v žádném případě generalizovat, jistá charakterová podobnost se u nich nalézá.

Na tomto místě si dovoluji kriticky zhodnotit vybrané tituly. Nej kvalitnější se mi jeví kniha *Karolína*, a to jak z hlediska tematického, tak i z hlediska estetického, neboť hlubší vnitřní monology nutí čtenáře ke zvýšenému vnímání textu a volba výrazových prostředků je adekvátní k věku čtenáře. Dle mého názoru tento román nejautentičtěji odráží svět dospívajících dívek, které jsou v době puberty velmi citlivé a v mnoha případech i psychicky nevyrovnané.

6 RESUMÉ

This thesis deals with the comparison of girl's characters in the chosen works of Iva Herciková and Iva Procházková. This bachelor's thesis provides important informations about authors, defines the basic concepts and describes different and identical traits of characters. The main part is divided into three chapters dealing with this issue. I detected how much the characters are different or similar and how the environment determines their behavior.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

7.1 Primární literatura

HERCÍKOVÁ, Iva: Jak namalovat ptáčka. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-033-84.

HERCÍKOVÁ, Iva: Jsem nebe. 1. vydání. Praha: MOTTO, 2002. ISBN 80-7246-147-8.

HERCÍKOVÁ, Iva: Pět holek na krku. 3. vydání. Praha: Albatros, 1976. ISBN 80-7246-206-7.

PROCHÁZKOVÁ, Iva: Čas tajných přání. 1. vydání. Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00217-5.

PROCHÁZKOVÁ, Iva: Karolína-Stručný životopis šestnáctileté. 1. vydání. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00697-9.

7.2 Sekundární literatura

ČERNÁ, Markéta: *Aristotelovo pojetí přátelství*. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, Diplomová práce, 2013.

FOŘT, Bohumil: *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu, 2009. ISBN 978-80-85778-61-8.

HODROVÁ, Daniela: *...na okraji chaosu...* Praha. Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

HRABÁK, Josef: *Poetika*. Praha: Československý spisovatel 1973.

CHALOUPKA, Otakar a kolektiv autorů: *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985.

CHALOUPKA, Otakar: *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.

MOCNÁ, Dagmar: *Červená knihovna*. Praha a Litomyšl: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-075-6.

MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

PAVELČÍKOVÁ, Nina: *Totalitární režimy 20. století v Evropě*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7368-712-0

RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, Shlomith: *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. ISBN 80-7294-004-X.

URBANOVÁ, Svatava: *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1.

URBANOVÁ, Svatava a kol.: *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, s. r. o. 2004. ISBN 80-7220-185-9.

VLAŠÍN, Štěpán a kolektiv Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV: *Slovník literární teorie*. Praha: Český spisovatel, 1984.

7.3 Internetové zdroje

Slovník české literatury [online]. [Cit. 8.10.2014]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Vraždy v kruhu: Na nejvyšší úrovni [online]. [Cit. 8.1.2015]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10571003683-vrazdy-v-kruhu/>

7.4 Časopisecké zdroje

CHALOUPKA, Otakar. Několik nových českých knih pro děti. Zlatý máj. O dětské literatuře a umění. IBBY, 1999. s. 87. ISSN 0044-4781

MATOUŠEK, Petr. Spisovatelka, která léčí outsidersy. Ladění. Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Brno: Ústav literatury pro mládež pedagogické fakulty, 2002, č. 3, s. 45. ISSN 11-3484.

URBANOVÁ, Svatava. Meandry v dětské literatuře. Ladění. Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Brno: Ústav literatury pro mládež pedagogické fakulty, 2000, č. 2, s. 2. ISSN 11-3484.

8 STATISTIKY VÝPŮJČEK

Tabulka 1: Studijní a vědecká knihovna města Plzeň, statistika výpůjček od roku 2006.

Název titulu	Počet výpůjček
Jak namalovat ptáčka	2
Pět holek na krku	6
Jsem nebe	19 (r. vydání. 2003)
	11 (r. vydání 1993)
	1 (r. vydání 1976)
	1 (r. vydání 1970)
	2 (r. vydání 1960)
Čas tajných přání	4
Karolína – Stručný životopis šestnáctileté	není ve fondu knihovny

Tabulka 2: Knihovna Rakovník, statistika výpůjček od roku 2008.

Název titulu	Počet výpůjček
Jak namalovat ptáčka	není ve fondu knihovny
Pět holek na krku	14
Jsem nebe	63
Čas tajných přání	5
Karolína – Stručný životopis šestnáctileté	47

Tabulka 3: Knihovna Rokycany, statistika výpůjček od roku 2001.

Název titulu	Počet výpůjček
Jak namalovat ptáčka	6
Pět holek na krku	2
Jsem nebe	9
Čas tajných přání	8
Karolína – Stručný životopis šestnáctileté	7

9 OBALY VYBRANÝCH KNIH

